

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จากสาเหตุความขัดแย้งเนื่องจากผลกระทบจากมลภาวะ (น้ำเสีย) ของโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนตำบลแม่นาเรือ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชน คือครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 151 ครัวเรือน ในจำนวน 3 หมู่บ้าน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพจากข้อมูลทัศนภูมิของตำบลและหมู่บ้าน และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนาและการสังเกต ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

4.1 บริบทของพื้นที่การศึกษา

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ลักษณะทางกายภาพโดยทั่ว ๆ ไปของจังหวัดพะเยา ตำบลแม่นาเรือ และบ้านร่องคำหลวง บ้านร่องคำดง บ้านร่องคำศรีชุม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

สภาพที่ตั้ง จังหวัดพะเยาตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบน โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอพาน อำเภอป่าแดด อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภองาว จังหวัดลำปาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงไชยบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว อำเภอท่าวังผา อำเภอบ้านหลวง

กิ่งอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภองาว อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดพะเยามีพื้นที่โดยรวมทั้งสิ้น 6,335 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,959,413 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงและภูเขา มีระดับความสูงตั้งแต่ 300-1,550 เมตร จากระดับ

น้ำทะเลโดยมีเทือกเขาอยู่ทางทิศตะวันตก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ และทางตอนกลางของจังหวัด มีพื้นที่ป่าไม้ (จากภาพถ่ายดาวเทียมเมื่อปี 2538) ประมาณ 1,800,000 ไร่ ร้อยละ 46 ของพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและป่าดงดิบ

ลักษณะประชากร

จังหวัดพะเยามีประชากร จำนวน 507,190 คน (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2546) เป็นชาย 250,766 คน หญิง 256,424 คน ความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 80 คน/ตร.กม.

อาชีพและการจ้างงาน

1. ประชากรร้อยละ 64 ของประชากรอยู่ภาคเกษตรกรรม
2. มีประชากรผู้มีงานทำ 257,351 คน มีคนว่างงาน 7,339 คน และผู้ว่างงานรอฤดูกาล จำนวน 3,999 คน (ที่มา : ข้อมูล มกราคม – มีนาคม 2546 สำนักงานแรงงานจังหวัดพะเยา)
3. รายได้เฉลี่ยประชากรต่อคน คิดเป็น 29,110 บาท/คน/ปี มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด 14,701 ล้านบาท (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา, 2546)

เศรษฐกิจจังหวัดพะเยา

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพะเยา
จากการสำรวจ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อปี 2543 จังหวัดพะเยามีผลิตภัณฑ์มวลรวม รวมทั้งสิ้น 14,701 ล้านบาท โดยมีรายได้ต่อคนต่อปี 29,110 บาท (อยู่ลำดับที่ 15 ใน 17 จังหวัดภาคเหนือ) ผลิตภัณฑ์สาขาที่มีมูลค่าสูงสุด ได้แก่ สาขาบริการ มีมูลค่า 3,729 ล้านบาท รองลงมาคือสาขาการเกษตร มูลค่า 3,173 ล้านบาท สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 2,705 ล้านบาท ตามลำดับ

สาขาการผลิต	2541 (ล้านบาท)	2542 (ล้านบาท)	2543 (ล้านบาท)
เกษตรกรรม	3,194	3,180	3,173
- กสิกรรม	2,464	2,344	2,406
- ปศุสัตว์	260	317	285
- ประมง	66	69	66
- ป่าไม้	7	9	9
- บริการทางการเกษตร	126	120	110
- การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	271	321	297
เหมืองแร่และข่อยหิน	290	345	189

สาขาการผลิต	2541 (ล้านบาท)	2542 (ล้านบาท)	2543 (ล้านบาท)
อุตสาหกรรม	618	636	734
การก่อสร้าง	616	595	609
การไฟฟ้าและการประปา	229	204	205
การคมนาคมขนส่ง	440	441	493
การค้าส่งและค้าปลีก	2,593	2,595	2,705
การธนาคาร ประกันภัย ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	782	512	458
ที่อยู่อาศัย	835	857	866
การบริหารและป้องกันประเทศ	1,434	1,460	1,539
การบริการ	3,154	3,427	3,729
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	14,186	14,252	14,701
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน(บาท)	28,258	28,333	29,110
ประชากร(1,000 คน)	502	503	505

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา, 2546)

2. ผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตร

ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิตที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของจังหวัดพะเยา เพราะประชากร ร้อยละ 64 อยู่ในการผลิตภาคการเกษตรนอกจากนี้พื้นที่การถือครองร้อยละ 35.13 ของจังหวัดเป็นการถือครองที่ดินในภาคการเกษตร สำหรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรของจังหวัดพะเยานั้น ประกอบด้วย 6 สาขาด้วยกันคือ ด้านพืช ด้านปศุสัตว์ ด้านการประมง ด้านป่าไม้ ด้านการบริการทางการเกษตร และด้านการแปรรูปการเกษตรอย่างง่าย ผลจากการสำรวจสาขาที่มีสัดส่วนในมูลค่าผลิตภัณฑ์ฯ ของภาคการเกษตรสูงสุดคือ สาขาพืช ร้อยละ 75.83 ทั้งนี้มาจากพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด คือ ข้าว(ข้าวหอมมะลิ) ถั่วลิสง ถั่วเขียว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หอมแดง กระเทียม ขิง ถั่วชนิดต่าง ๆ และยางพารา เป็นต้น

สาขาการผลิตเกษตรกรรม	มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด ปี 2543 (ล้านบาท)	เฉลี่ยร้อยละ
- กสิกรรม	2,406	75.83
- ปศุสัตว์	285	8.98
- ประมง	66	2.08
- ป่าไม้	9	0.28
- บริการทางการเกษตร	110	3.47
- การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	297	9.36
รวม	3,173	100.00

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา, 2546)

แหล่งน้ำธรรมชาติ

1. กว๊านพะเยา เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญแหล่งหนึ่งของภาคเหนือ พร้อมทั้งเป็นแหล่งน้ำแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจังหวัดพะเยา กว๊านพะเยามีเนื้อที่ตามหนังสือสำหรับที่หลวง ประมาณ 12,831 ไร่ 1 งาน 27 ตารางวา กว๊านพะเยานี้เกิดจากแหล่งต้นน้ำของเทือกเขาผีปันน้ำทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัดพะเยาซึ่งได้แก่ คอยขุนต้า คอยหินกอง คอยขุนสูก คอยขุนแม่ฝาด คอยหลวงทั้งหมดไหลลงสู่กว๊านพะเยาตามลำห้วยต่าง ๆ ดังนี้ คือ ลำห้วยแม่ปืม ลำห้วยแม่เหยียน ลำห้วยแม่ตุ้ม ลำห้วยแม่ต้า ลำห้วยแม่ต๋อม ลำห้วยแม่ณาเรือ ลำห้วยแม่ต้า ลำห้วยแม่อิง และลำห้วยแม่ใส

2. หนองเล็งทราย เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่รองจากกว๊านพะเยา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ประมาณ 5,563 ไร่ 1 งาน 62 ตารางวา หนองเล็งทรายในอดีตเคยเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ทั้งในด้านเกษตรกรรม แหล่งผลิตน้ำประปา ของพื้นที่อำเภอแม่ใจ แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งประกอบอาชีพประมงของราษฎรในพื้นที่ รวมทั้งเป็นที่กักตะกอนที่จะไหลตามลำน้ำอิงสู่กว๊านพะเยา หนองเล็งทรายปัจจุบันมีความตื้นเขิน ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวได้

3. แม่น้ำอิง เกิดจากการรวมตัวของลำห้วยต่าง ๆ จากเทือกเขาทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่ใจ จากนั้นจะไหลลงสู่กว๊านพะเยา ผ่านอำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอเชียงจังหวัดเชียงรายและไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แม่น้ำอิงมีความทั้งสิ้น 240 กิโลเมตร

ตำบลแม่นาเรือ

สภาพที่ตั้ง ตำบลแม่นาเรือตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง พะเยา ระยะทางห่างจากตัวเมืองจังหวัด ประมาณ 16 กิโลเมตร มีพื้นที่โดยรวมทั้งหมด 117.17 ตาราง กิโลเมตร หรือ 73231.25 ไร่ ลักษณะสภาพพื้นที่ ประมาณร้อยละ 65 เป็นพื้นที่ราบ ประมาณร้อยละ 35 เป็นเทือกเขา มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ 8 สาย ที่เอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนในการประกอบ อาชีพคือห้วยแม่นาเรือ ห้วยม่วง ห้วยร่องแล้ง ห้วยเตสปูน ห้วยไช้ ห้วยน้ำขาว ห้วยดินแตก และห้วยร่องคำ แบ่งการปกครองเป็น 17 หมู่บ้าน ประชากร รวมทั้งสิ้น 9,557 คน แบ่งเป็นชาย 4,754 คน หญิง 4,803 คน

สภาพเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของตำบลแม่นาเรือมีเศรษฐกิจในหลายด้าน ด้วยกันที่ช่วยบำรุงฐานรากของการพัฒนาทั้งระบบสามารถพึ่งพาและเชื่อมโยงกันทั้งระบบ ตำบลแม่นาเรือสามารถแบ่งระบบเศรษฐกิจของตำบลได้ดังนี้

1. ระบบเกษตรกรรม พื้นที่ตำบลแม่นาเรือรวมทั้งสิ้น 19,989 ไร่พืชผลผลิตที่สำคัญ โดยแยกออกเป็นดังนี้

- 1.1 พื้นที่ปลูกข้าว 8284 ไร่
- 1.2 พืชผัก จำนวน 9652 ไร่ แบ่งออกเป็น พริกทอง 4002 ไร่ หอมแดงและหอมแบ่ง 2300 ไร่ กระเทียม 350 ไร่ จิง 3000 ไร่
- 1.3 พืชไร่ จำนวน 394 ไร่ แบ่งออกเป็น ข้าวโพด 350 ไร่ ยาสูบ 44 ไร่
- 1.4 ไม้ผล 1695 ไร่ แบ่งเป็น ลำไย 924 ไร่ มะม่วง 236 ไร่ มะขาม 499 ไร่
- 1.5 ปศุสัตว์ ด้านปศุสัตว์ส่วนใหญ่ชุมชนจะเลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคและใช้ใน งานในกิจกรรมของครอบครัว สำหรับการประกอบกิจการด้านการค้ำนั้น พบว่ายังมีน้อย สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรม ตำบลแม่นาเรือโดยส่วนใหญ่เป็นการทำอุตสาหกรรมขนาดย่อม และกิจการส่วนใหญ่ดำเนินการโดยครอบครัวและอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เอื้อต่อสินค้าเกษตร เช่น โรงงานดองขิง วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ที่นำมาป้อนโรงงานนั้นมาจากภาคเกษตรในพื้นที่ตำบลและพื้นที่ตำบลใกล้เคียง เช่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดเชียงราย หรือกิจการโรงข้าว ซึ่งมีประมาณ 20 แห่ง กิจการโรงไม้หิน จำนวน 1 แห่ง

3. ด้านการพาณิชย์กรรม

การพาณิชย์กรรมในตำบลส่วนใหญ่จะเป็นกิจการด้านร้านขายของชำ มีจำนวน 50 แห่ง สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง มีปั้มน้ำมันขนาดใหญ่ 2 แห่ง ปั้มน้ำมันขนาดเล็ก 10 แห่ง

4. ด้านการท่องเที่ยว

กิจการการท่องเที่ยวในตำบลนับว่ายังมีอยู่น้อยและขาดการบำรุงและการสนับสนุนที่ดี สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลแม่น้ำเรือที่สำคัญได้แก่ วัดพระธาตุภูขวาง อ่างเก็บน้ำแม่น้ำเรือ จุชมวิว (ถนนสายพะเยา – เชียงใหม่)

สภาพด้านสังคม

สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะเห็นได้ว่า คนในชุมชน ตำบลแม่น้ำเรื่อนั้น เป็นชุมชนที่ก่อเกิดขึ้นมานานและเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีความเอื้ออาทร มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพ มีการรวมกลุ่มในการจัดการแก้ไขปัญหาทั้งนี้จะยึดหลักผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้นำองค์กรต่างๆ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน สภาพความเป็นอยู่ของคนในตำบลแม่น้ำเรื่อนั้นมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามสื่อต่าง ๆ ที่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือการนำเข้ามาของคนบางกลุ่มในชุมชนที่อพยพโยกย้ายไปทำงานที่อื่นแล้วรับวัฒนธรรมมาสู่ชุมชนตนเอง แต่จากเหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนมากมายนักชุมชนยังยึดมั่นในสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา อย่างเหนียวแน่นพร้อมมีการสืบสานวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างต่อเนื่อง

สถาบันและสถานที่ที่สำคัญในชุมชน มีดังนี้

1. ด้านการศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่ง
- หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน จำนวน 15 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 3 แห่ง

2. ด้านสาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน 2 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 17 แห่ง

3. ด้านศาสนาและวัฒนธรรม

- มีวัด / สำนักสงฆ์ จำนวน 6 แห่ง

4. การบริการโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน

1) การคมนาคมติดต่อ

การคมนาคมติดต่อของคนในชุมชน ระหว่างอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการคมนาคมภายในตำบล หมู่บ้าน จะใช้เส้นทางบกเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

- เส้นทางหลวงแผ่นดิน ถนนสายพะเยา-แม่เงา-วังเหนือ-เชียงใหม่
- เส้นทางหลวงชนบทถนนแม่เงา-แม่ใจ
- ทางหลวงชนบท ถนนแม่เงา-ร่องคำ
- ทางหลวงชนบทถนนสันป่าสัก-วิทยาลัยเกษตรกรรมและเทคโนโลยีพะเยา-วังเหนือ

นอกจากนี้ยังมีเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้าน ตำบลและเส้นทางคมนาคมขนส่งในพื้นที่เกษตรประมาณ 95 เส้นทาง เป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก และถนนลูกรัง ถนนดิน

2) การสาธารณูปโภค แยกเป็น

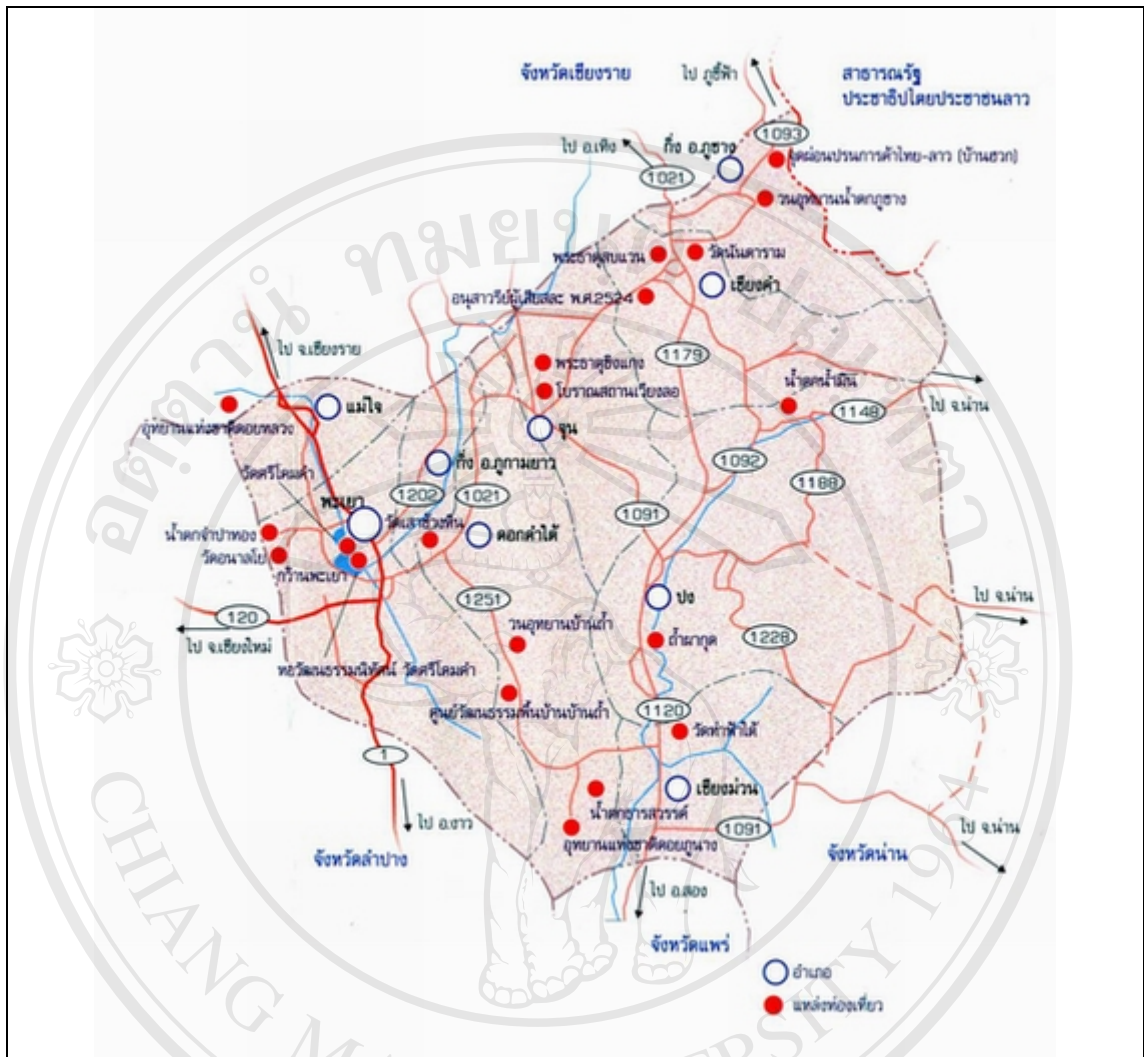
- มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้าน
- ประปาหมู่บ้าน จำนวน 11 แห่ง
- บ่อน้ำบาดาล จำนวน 21 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น จำนวน 1,345 แห่ง
- อ่างเก็บน้ำ จำนวน 21 แห่ง
- อีเอ็มน้ำ 321 ใบ

3) การสื่อสาร

- ที่ทำการไปรษณีย์ จำนวน 1 แห่ง
- โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 8 แห่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลแม่เงามีเนื้อที่ทั้งหมด 117.17 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 73,231.25 ไร่ เป็นพื้นที่ราบลุ่มร้อยละ 65 พื้นที่ลาดชันร้อยละ 35 มีอ่างเก็บน้ำ 3 แห่ง พื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่ บ้านไช้ บ้านสันป่าสัก บ้านร่องคำหลวง บ้านสันขี้เหล็ก ปัจจุบันตำบลแม่เงามีพื้นที่ป่าทั้งสิ้นประมาณ 69,069 ไร่ (องค์การบริหารส่วน ต.แม่เงา อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา 2546)

แผนภูมิที่ 2 แสดงแผนที่จังหวัดพะเยา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนที่ 3 แสดงพื้นที่ศึกษา ตำบลแม่เงาเรือ จังหวัดพะเยา

4.1.2 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบมลภาวะอุตสาหกรรม

1. บ้านร่องคำหลวง ตำบลแม่ณาเรือ

ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

บ้านร่องคำหลวง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 เขตพื้นที่ตำบลแม่ณาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 1,802 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มร้อยละ 98 และพื้นที่เชิงเขา ร้อยละ 2 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมตั้งอยู่ห่างจาก จังหวัดพะเยา ประมาณ 15 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อราชการในจังหวัดสามารถใช้การเดินทาง ได้ 2 เส้นทาง ระยะเวลาการเดินทาง ประมาณ 1 ชั่วโมง มีรถบริการโดยสารเช่น รถเมล์ รถสองแถว และมอเตอร์ไซค์รับจ้าง

โครงสร้างทางสังคม

ข้อมูลประชากร บ้านร่องคำหลวง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 149 ครัวเรือน ประชากร 570 คน แยกเป็นชาย 292 คน หญิง 278 คน มีสถานศึกษาที่ให้บริการคนในชุมชนใน หลายส่วนด้วยกันเช่น โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง เพื่อ เตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียน

ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้ บ้านร่องคำหลวง มีพื้นที่ประกอบอาชีพการเกษตร ทั้งสิ้น 5,000 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

พืชเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกรผู้ปลูก	จำนวนไร่ที่ปลูก
ข้าวเหนียว	122	640
ข้าวเจ้า	122	243
ฟักทอง	50	400
ข้าวโพด	7	10
กระเทียม	3	5
จิง	70	300
พืชผักสวนครัว	60	200
ลำไย	30	100
มะม่วง	40	100
มะขามหวาน	30	100
มะละกอ	4	5

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, 2546)

การเลี้ยงสัตว์

- โคน / กระบือ จำนวน 200 ตัว
- ไข่พื้นเมือง/ไข่เนื้อ/ไข่ไข่ จำนวน 90 เล้า
- เลี้ยงปลา จำนวน 20 บ่อ

หัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ไม้กวาด / ข้าวเกรียบฟักทอง

การบริการโครงสร้างพื้นฐาน

การบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ในชุมชนบ้านร่องคำหลวง นับว่ามีอย่างครบถ้วน เช่น ระบบไฟฟ้าครัวเรือนจะมีไฟฟ้าใช้ในทุกครัวเรือน มีระบบประปา หมู่บ้านบริการแต่ไม่ครบทุกครัวเรือน ครัวเรือนมีน้ำดื่มและบริโภคตลอดปี จำนวน 90 ครัวเรือน เท่านั้น ส่วนน้ำใช้มีใช้เพียงพอตลอดปี จำนวน 120 ครัวเรือน การบริการโทรศัพท์สาธารณะ มีจำนวน 2 แห่ง การคมนาคมติดต่อมีรถบริการประจำทางในหมู่บ้านวันละ 2 เที่ยว พื้นผิวถนน ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ พร้อมคลินิกบริการสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง

แหล่งน้ำกินน้ำใช้ในชุมชน

ชนิด	จำนวน
บ่อน้ำตื้น	89
บ่อน้ำบาดาล	73
โอ่งเก็บน้ำขนาด 200 ลิตร	81
ถังเก็บน้ำ ฝ.33	1
ถังเก็บน้ำ ฝ.99	1
ถังเก็บน้ำขนาด 2,000 ลิตร	1
ประปาหมู่บ้าน	1

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา,2546)

กลุ่มองค์กรทางสังคมที่สำคัญในชุมชน

กลุ่ม	ประธานกลุ่ม
กลุ่มเกษตรกร	นางเสาร์แก้ว คำสม
กลุ่มลูกค้า ธกส.	นายสวิง คำสม
กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร	นายอินหวัน คำเครือ
กลุ่มแม่บ้านเกษตร	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มพัฒนาสตรี	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มผู้สูงอายุ	นายผาย ปัญญาวงศ์
กลุ่ม อสม.	นายอินหวัน คำเครือ
กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์	นายเหนียม กลมมา

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา,2546)

2. บ้านร่องคำดง ตำบลแม่่นาเรือ ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

บ้านร่องคำดง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 12 ได้แยกหมู่บ้านมาจากบ้านร่องคำหลวง หมู่ที่ 3 มีพื้นที่ทั้งหมด 1,500 ไร่ แยกเป็นที่อยู่อาศัย 150 ไร่ พื้นที่เกษตร 1,350 ไร่ ที่สาธารณะประโยชน์ จำนวน 2 ไร่ บ้านร่องคำดงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มร้อยละ 90 และพื้นที่เชิงเขา ร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ที่มีความเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดพะเยา ประมาณ 20 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อราชการในจังหวัดสามารถใช้การเดินทางได้ 2 เส้นทาง ระยะเวลาการเดินทาง ประมาณ 1 ชั่วโมง มีรถบริการโดยสารเช่น รถเมล์ รถสองแถว และมอเตอร์ไซค์รับจ้าง

ประชากร

ข้อมูลประชากร บ้านร่องคำหลวง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 120 ครัวเรือน ประชากร 467 คน แยกเป็นชาย 247 คน หญิง 220 คน

ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้ บ้านร่องคำหลวงมีพื้นที่ประกอบอาชีพการเกษตรทั้งสิ้น 1,500 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่

พืชเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกรผู้ปลูก	จำนวนไร่ที่ปลูก
ข้าวเหนียว	89	361
ข้าวเจ้า	7	32
ฟักทอง	21	54
ข้าวโพด	2	7
จิง	11	27
ลำไย	1	20
หอมแบ่ง	4	2

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, 2546)

การเลี้ยงสัตว์

- โค / กระบือ จำนวน 1,450 ตัว จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง 9 ครัวเรือน
- ไก่พื้นเมือง/ไก่เนื้อ/ไก่ไข่ จำนวน 2,580 ตัว เกษตรกรผู้เลี้ยง 40 ครัวเรือน
- เลี้ยงปลา จำนวน 20 บ่อ

หัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ไม้กวาด / ข้าวเกรียบฟักทอง

การบริการโครงสร้างพื้นฐาน

การบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ในชุมชนบ้านร่องคำดง ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ซึ่งแยกมาจากหมู่บ้านเดิมบ้านร่องคำหลวง หมู่ที่ 3 เพราะฉะนั้นการบริการขั้นพื้นฐานของชุมชนต้องใช้บริการกับกับชุมชนใกล้เคียง ระบบไฟฟ้าครัวเรือนนั้น มีใช้ประมาณ 117 ครัวเรือน การประปาและการบริการโทรศัพท์ยังไม่มีใช้ในหมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยบ่อน้ำตื้นของตนเองเพื่อเป็นแหล่งน้ำกิน น้ำใช้ บ้านร่องคำดง มีบ่อน้ำตื้นรวม 68 บ่อ บ่อบาดาล 1 บ่อ และถังเก็บน้ำไว้ใช้ในหมู่บ้านจำนวน 1 ถัง

ส่วนการคมนาคมติดต่อมีรถบริการประจำทางในหมู่บ้านวันละ 2 เที่ยว พื้นผิวถนนส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคอนกรีตเสริมไม้ไผ่

กลุ่มองค์กรทางสังคมที่สำคัญในชุมชน

กลุ่ม	ประธานกลุ่ม
กลุ่มลูกค้า ธกส.	นายบุญช่วย วงศ์ชาติ
กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร	นายบุญหลั่น เครือคำ
กลุ่มแม่บ้านเกษตร	นางหลง ทารสุข
กลุ่มพัฒนาสตรี	นางศรีวรรณ สุขะวงศ์
กลุ่มผู้สูงอายุ	นายหลาน ปัญญาวงศ์
กลุ่ม อสม.	นายสมพร ยะนา

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, 2546)

3. บ้านร่องคำศรีชุม ตำบลแม่ณาเรือ ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

บ้านร่องคำศรีชุม หมู่ที่ 15 แยกหมู่บ้านมาจากบ้านร่องคำหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2540 มีพื้นที่ทั้งหมด 816 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มร้อยละ 90 และพื้นที่เชิงเขา ร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่มีความเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดพะเยา ประมาณ 15 กิโลเมตร การคมนาคมติดต่อราชการในจังหวัดสามารถใช้การเดินทางได้ 2 เส้นทาง ระยะเวลาการเดินทาง ประมาณ 1 ชั่วโมง มีรถบริการโดยสารเช่น รถเมล์ รถสองแถว และมอเตอร์ไซค์รับจ้าง

โครงสร้างทางสังคม

ข้อมูลประชากร บ้านร่องคำหลวง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 115 ครัวเรือน ประชากร 426 คน แยกเป็นชาย 203 คน หญิง 223 คน มีสถานศึกษาที่ให้บริการคนในชุมชนในหลายส่วนด้วยกันเช่น โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน นักเรียน 160 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง เด็กเล็ก จำนวน 42 คน เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียน

ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้ บ้านร่องคำหลวงมีพื้นที่ประกอบอาชีพการเกษตรทั้งสิ้น 5,000 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่

พืชเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกรผู้ปลูก	จำนวนไร่ที่ปลูก
ข้าวเหนียว	97	418
ข้าวเจ้า	20	70
ฟักทอง	8	57
กระเทียม	10	3
จิง	20	40
ลำไย	1	20
หอมแบ่ง	4	2
พืชผัก	10	10
ลำไย	8	8
มะม่วง	6	6
มะขามหวาน	15	41
หอมแดง	8	4

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, 2546)

การเลี้ยงสัตว์

- โค / กระบือ จำนวน 50 ตัว เกษตรกรผู้เลี้ยง 5 ครัวเรือน
- ไก่พื้นเมือง/ไก่เนื้อ/ไก่ไข่ จำนวน 1,300 ตัว เกษตรกรผู้เลี้ยง 10 ครัวเรือน
- เลี้ยงปลา จำนวน 16 บ่อ เกษตรกรผู้เลี้ยง 9 ครัวเรือน

หัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ไม้กวาด / เครื่องจักสาน

การบริการโครงสร้างพื้นฐาน

การบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ในชุมชนบ้านร่องคำหลวง นับว่ามืออย่างครบถ้วน เช่น ระบบไฟฟ้าครัวเรือนจะมีไฟฟ้าใช้ในทุกครัวเรือน มีระบบประปาหมู่บ้าน บริการทุกครัวเรือน การบริการโทรศัพท์สาธารณะ มีอยู่ 2 แห่ง การคมนาคมติดต่อมีรถบริการประจำทางในหมู่บ้านวันละ 2 เที่ยว พื้นผิวถนนส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ พร้อมคลินิกบริการสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง

กลุ่มองค์กรทางสังคมที่สำคัญในชุมชน

กลุ่ม	ประธานกลุ่ม
กลุ่มเกษตรกร	นางเสาร์แก้ว คำสม
กลุ่มลูกค้า ธกส.	นายสวิง คำสม
กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร	นายอินหวัน คำเครือ
กลุ่มแม่บ้านเกษตร	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มพัฒนาสตรี	นางหลั่น ดวงแก้ว
กลุ่มผู้สูงอายุ	นายผาย ปัญญาวงศ์
กลุ่ม อสม.	นายอินหวัน คำเครือ
กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์	นายเหนียม กลมมา

(ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา, 2546)

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ของทั้ง 3 หมู่บ้าน

ประกอบด้วย

ประเพณีสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง) เริ่มช่วงวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี จะเป็นการทำบุญข้าวปลาอาหารถวายพระที่วัด ทำความสะอาดบ้านเรือน จากนั้นญาติพี่น้องก็จะพากันรดน้ำขอพร คนที่เคารพนับถือเช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ เพื่อแสดงถึงความกตัญญู กตเวทิตะและโอฬาสีกรรมแก่กันและกัน

ประเพณีลอยกระทง (ประเพณียี่เป็ง) ตรงกับวันเพ็ญเดือนยี่เรียกว่าวันยี่เป็ง ช่วงเดือนพฤศจิกายน เป็นวันขอขมาแม่น้ำคงคา ในช่วงเช้าจะเป็นการทำบุญตักบาตรและมีเทศน์มหาชาติ ตั้งแต่เช้ามีจนถึงกลางคืน และจะมีการปล่อยโคมลอยขึ้นท้องฟ้าซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการปล่อยเคราะห์

ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ตรงกับวันอาสาฬหบูชา หรือวันเพ็ญเดือนแปด ช่วงเดือนกรกฎาคม ของทุกปี โดยคณะศรัทธาจะร่วมกันหล่อเทียนและแกะสลักที่สวยงาม เพื่อนำมาแห่ประกวดแข่งขันกันและนำไปถวายพระสงฆ์ เพื่อนำไปจุดบูชาในเทศกาลเข้าพรรษา

ประเพณีสลากภัต (दानกัวยสลาก) งานจะเริ่มตั้งแต่ วันเพ็ญเดือนสิบสอง เหนือ(เดือน 10) ประมาณเดือนกันยายน และจะสิ้นสุดในเดือน 11 ชาวบ้านจะนำเอาสิ่งของต่าง ๆ เช่น ข้าวสาร พริก หอม กระเทียม อาหารเป็นห่อหมก เนื้อย่าง หมาก เมี่ยง บุหรี่ เงิน ใส่ตะกร้า เมื่อ

ถึงวันทำบุญทุกครอบครัวก็จะนำถ้วยสลาก ซึ่งจะเขียนใส่ในกระดาษไปพร้อมกันที่วิหาร เพื่อทำพิธีตามพิธี สังฆกรรมทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญร่วมกันและสร้างสัมพันธ์ในชุมชนได้อย่างดี

4.1.3 โรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน

บริษัท โอ เค เค (ไทยแลนด์จำกัด) ประกอบกิจการทำจิงคอง ตั้งอยู่เลขที่ 387 ถนน พะเยา-วังเหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลแม่มาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ใบอนุญาตตั้งโรงงาน เลขที่ ต.3459/34 ลงวันที่ 20 กันยายน 2534 ทะเบียนโรงงานเลขที่ ศ.8(2)-3/35 พย. ประกอบกิจการโรงงานได้ตามเงื่อนไข

1. ต้องมีระบบขจัดน้ำทิ้งที่มีขนาดและประสิทธิภาพเพียงพอที่จะปรับคุณภาพน้ำทิ้งทั้งหมดของโรงงานให้มีลักษณะเป็นไปตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2525 ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ตลอดเวลาทำงาน
2. ระบบขจัดน้ำทิ้ง ถ้าเป็นบ่อดินจะต้องมีการบดอัดแน่นและระหว่างบ่อดินต้องมีทางเดินเพื่อการตรวจสอบ
3. ต้องควบคุมมิให้มีกลิ่นเหม็นออกนอกบริเวณ โรงงานจนเป็นที่เดือดร้อนรำคาญต่อผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

รายการเครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์

เครื่องจักร / เครื่องมือ / อุปกรณ์	แรงม้า/เครื่อง	จำนวน	รวมแรงม้า
- เครื่องล้างจิงคองและจิงคอง	7.5 , 5.5	3	17.50
- สายพานลำเลียงจิงคองบ่อและขึ้นบ่อ	1	3	3
- ปัมพ์น้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว สูบน้ำหมุนเวียนบ่อน้ำจิง	1	10	10
- ปัมพ์น้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว สูบน้ำจิงคอง	1	2	2
- ปัมพ์น้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4 นิ้ว สูบน้ำบ่อป่าดาด	3	1	3
- ปัมพ์น้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว สูบน้ำเข้าเครื่องกรอง	1	1	1
รวม			36.50

(ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา, 2546)

น้ำที่ใช้ในการผลิต

น้ำที่ใช้ในการผลิต ใช้ผ่านเครื่องกรองดังนี้

สูบน้ำบาดาลเก็บไว้บนถังพัก แล้วปล่อยลงถังกวนสารส้ม และเติมคลอรีน (คลอรีน 1.2 กรัมต่อน้ำ 1 ลูกบาศก์เมตร) เพื่อฆ่าเชื้อผ่านเครื่องกรองกรวด ทราบ กรองเรซินเพื่อลดความกระด้าง จากนั้นเข้าเครื่องกรองขจัดสี กลิ่น เสร็จก่อนนำไปใช้ประโยชน์

กรรมวิธีจัดน้ำทิ้ง

น้ำที่ใช้ในกระบวนการผลิตประกอบด้วย

1. น้ำที่ใช้ทำความสะอาดจึงสด
2. น้ำล้างภาชนะหลังเลิกงาน วันละ 1 ครั้ง ปริมาณ 2 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน
3. น้ำล้างพื้นโรงงาน ปริมาณ 4 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจึงดอง

1. จึงสด
2. เกลือ
3. กรดอะซิติก

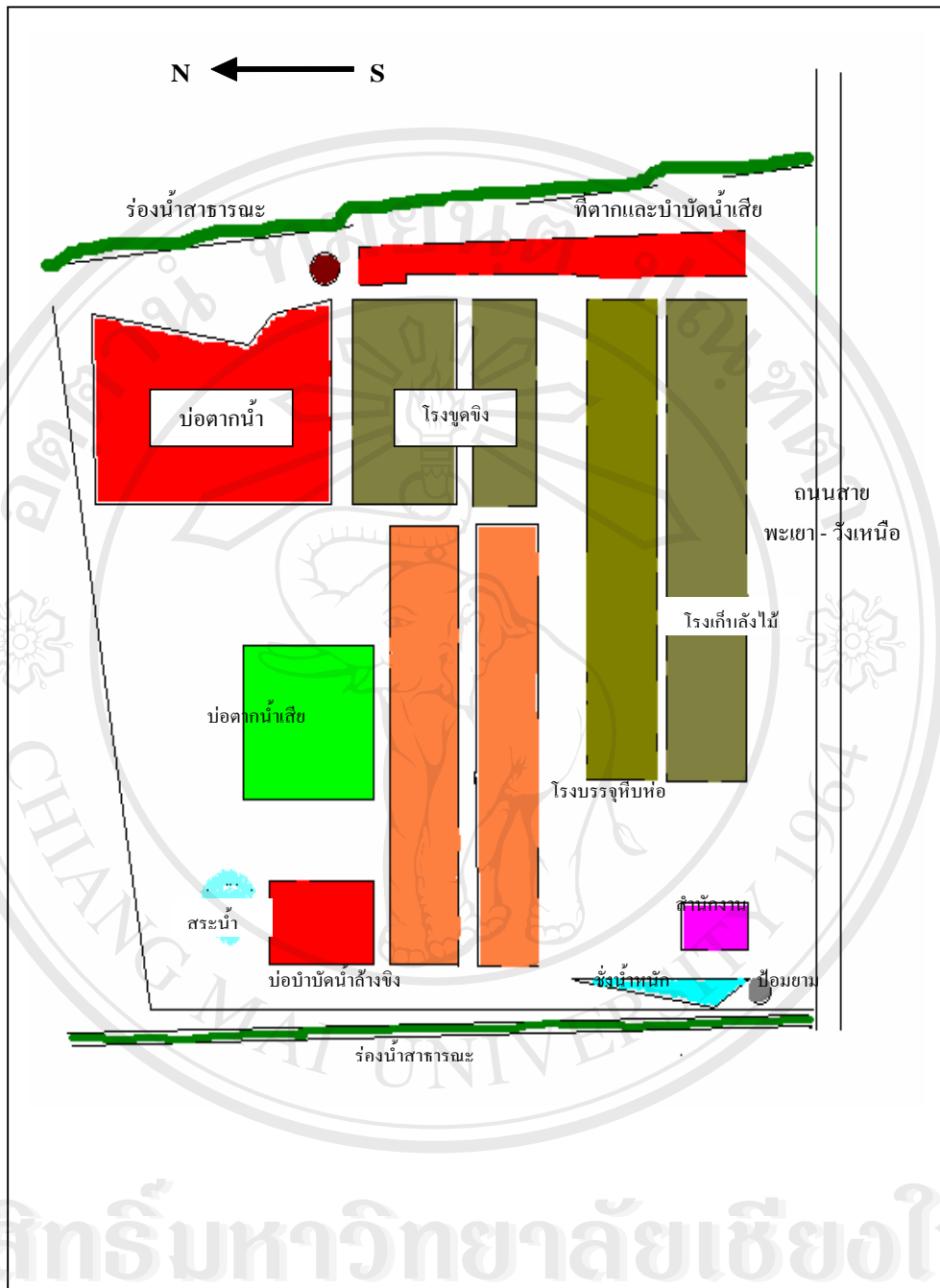
กรรมวิธีการผลิต

นำจึงสดเข้าเครื่องล้างจึงสด เพื่อล้างและทำความสะอาดดิน ปล่อยลงสายพานคัดแยกขนาดลงบ่อดอง ดองด้วยเกลือและกรดอะซิติก ระยะเวลาในการดองประมาณ 14 วัน นำจึงขึ้นจากบ่อดองด้วยสายพานเข้าเครื่องล้างจึงดองจนสะอาด ใส่ตะกร้าพลาสติก นำไปชุบ ตกแต่งให้เรียบร้อย นำไปคัดแยกขนาด ชั่งน้ำหนัก เติมน้ำดองจึง แล้วบรรจุลงถุงพลาสติก ปิดปากถุงบรรจุลงในถังไม้เพื่อรอการจำหน่าย ปริมาณการผลิตเฉลี่ย 3,000 ตันต่อ 3 เดือน (หรือ 1 ฤดูกาลผลิต)

การกำจัดน้ำเสียจากการทำความสะอาดและดองจึง ดำเนินการดังนี้

- น้ำเสียที่เป็นน้ำที่ใช้ทำความสะอาดจึงก่อนดอง ซึ่งเป็นน้ำที่ไม่มีการใช้สารเคมี มีเฉพาะน้ำที่ใช้ล้างภาชนะที่มีเกลือและกรดอะซิติกผสมเล็กน้อย จึงไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมมากนัก

- น้ำทิ้งจากการดองจึง โรงงานมีบ่อกักเก็บน้ำเสียจำนวน 4 บ่อ ขนาดบรรจุ 8,742 ลูกบาศก์เมตร สามารถกักเก็บน้ำทิ้งของโรงงานได้นาน 90 วัน (คิดอัตราการระเหยของน้ำประมาณ 5 มิลลิเมตรต่อวัน)

แผนภูมิที่ 5 แสดงพื้นที่ศึกษา โรงงานอุตสาหกรรม บริษัท โอเคเค (ไทยแลนด์จำกัด)

4.1.4 สถานการณ์ สุขภาพอนามัยของชุมชน 3 หมู่บ้าน

จากการรายงานกิจกรรมของสถานีอนามัยรื่องคำหลวง พบว่าในปี 2544 ประชากรทั้ง 3 หมู่บ้าน จะเกิดผลกระทบเกี่ยวกับ โรคระบบทางเดินหายใจและโรคผิวหนังและเนื้อเยื่อผิวหนังจากสถานการณ์ของทั้ง 2 โรคดังกล่าวพอจะวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากมลภาวะของโรงงานและ

เมื่อโรงงาน ชุมชน และภาครัฐได้ช่วยกันดำเนินการแก้ไขปัญหามลภาวะ เช่น การเข้าไปติดตามตรวจสอบการดำเนินการ ความถูกต้องลักษณะ สภาพของโรงงานและสุขภาพของคนในโรงงาน พบว่า สถานการณ์ของทั้ง 2 โรคที่เกิดผลกระทบต่อชุมชนและแรงงานที่ทำงานในโรงงานมีสถิติที่ลดลง ดังตารางที่แสดง

โรค	เดือน/ปี2544 (จำนวนราย)			เดือน/ปี2545 (จำนวนราย)							
	ตล.	พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.
โรคตาส่วนประกอบของตา	25	19	19				6	1	9		9
โรคหูและปุ่มกกหู	5	3	3		1		3	0	4		1
โรกระบบไหลเวียนเลือด	29	7	7		33		12	1	29		28
โรกระบบหายใจ	228	181	181	166	94		61	6	83		54
โรกระบบย่อยอาหารรวมช่องปาก	90	43	43	63	50		28	4	35		42
โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	60	51	51	62	36	64	23	2	38	47	25
โรกระบบกล้ามเนื้อโครงร่างและเนื้อเยื่อเสริม	96	91	91	130	62	99	38	0	78	99	57
โรกระบบสืบพันธุ์รวมปีสภาวะ	12	4	4	10	10	8	5	0	10	9	7
อาการแสดงสิ่งผิดปกติที่พบได้จากการตรวจทางคลินิกและห้องแล็บ	28	44	44	39	44	35	0	2	64	52	58
สาเหตุจากภายนอกอื่น ๆ ที่ทำให้ป่วยหรือตาย	37	21	21	34	33	35	32	0	24	0	33

(ที่มา : สถานีอนามัยรณรงค์ อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา, 2545)

4.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วย ลักษณะเพศ อายุ สถานะภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ รายได้ของครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน การประกอบอาชีพ เกษตรพืชที่ปลูก การรับทราบข่าวสารความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข่าวสารการตั้งโรงงานในพื้นที่
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งในพื้นที่ โดยแยกออกในด้านประเด็นการดำเนินงานของรัฐ การดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนตัวอย่าง = 151

ข้อมูลส่วนบุคคล	ลักษณะ	ร้อยละ(จำนวน)	ค่าเฉลี่ย
เพศ	ชาย	58.9(89)	
	หญิง	41.1(62)	
อายุ (ปี)			41.40
รายได้ (บาทต่อปี)			27,454
สถานภาพ	โสด	7.9(12)	
	แต่งงาน	88.1(133)	
	หม้าย	2.0(3)	
	อย่าร้าง	3.2(3)	
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4	53.6(81)	
	มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	26.5(40)	
	อาชีวศึกษา(ปวช./ปวส./อนุปริญญา	10.6(16)	
	ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	2.6(4)	
	อื่น ๆ	6.6(10)	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

จำนวนตัวอย่าง = 151

ข้อมูลส่วนบุคคล	ลักษณะ	ร้อยละ(จำนวน)	ค่าเฉลี่ย
สมาชิกในครอบครัว			3.79
อาชีพหลัก	ทำไร่/ทำนา/ทำสวน	81.5(123)	
	รับจ้าง	5.3(8)	
	ค้าขาย	6.0(9)	
	ราชการ	4.0(6)	
	ประกอบธุรกิจ	2.6(4)	
	อื่น ๆ	.7(1)	
อาชีพรอง	ทำไร่/ทำนา/ทำสวน	9.9(15)	
	รับจ้าง	78.1(118)	
	ค้าขาย	7.3(11)	
	อื่น ๆ	2.6(4)	
การถือครองพื้นที่ เกษตร			9.52 ไร่

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ร้อยละ 58.9 และเพศหญิง ร้อยละ 41.1 อายุเฉลี่ย 41.40 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุต่ำสุด 24 ปี และอายุสูงสุด 61 ปี สถานะภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวแต่งงานคือร้อยละ 88.1 และโดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวมีสมาชิกประมาณ 3.79 คน

ระดับการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าจบการศึกษาชั้นพื้นฐานคือประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 53.6 รองลงมาจบมัธยมศึกษา ร้อยละ 26.5 ส่วนจบระดับปริญญาตรีนั้นมีน้อยที่สุดคือร้อยละ 2.6

รายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 27,454 บาทต่อเดือน รายได้ของกลุ่มตัวอย่างสูงสุดที่ 150,000 บาทต่อปีและรายได้ต่ำสุดที่ 6,000 บาทต่อปี

การประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลักคือเกษตรกรรมเช่นการทำไร่ทำนา ทำสวน ประมาณ ร้อยละ 81.5 รองลงมาคืออาชีพค้าขายร้อยละ 6.0 อาชีพรับจ้างร้อยละ 5.3 ราชการร้อยละ 4.0 ประกอบอาชีพธุรกิจ กิจการรับเหมาต่าง ๆ ร้อยละ 2.6 และอาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 0.7 ตามลำดับ ส่วนอาชีพรองของกลุ่มตัวอย่างปกติแล้วกลุ่มเป้าหมายจะมีอาชีพหลักคืออาชีพเกษตรกรรม และเมื่อเสร็จจากไร่หรือสวนของตัวเองแล้วจะไปประกอบอาชีพเสริมคือรับจ้างในไร่สวนบุคคลอื่น หรืองานก่อสร้างภายในเมืองโดยส่วนใหญ่แล้วประมาณ ร้อยละ 78 อาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 9.9 และอาชีพค้าขายร้อยละ 7.3 ไม่มีอาชีพร้อยละ 2.0 ตามลำดับและการถือครองพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่เฉลี่ยที่ 9.52 ไร่ต่อครัวเรือน

ตารางที่ 2 ลักษณะการถือครองที่ดิน

ประเด็น	จำนวน 1-10 ไร่	จำนวน 11-20 ไร่	จำนวน 20ไร่ ขึ้นไป
ของตนเอง	79.5(120)	17.9(27)	2.6(4)
เช่าผู้อื่น	32.5(49)	2.0(7)	0.7(1)
ญาติ	7.9(12)	0.0	0.0

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง มีบางกลุ่มตัวอย่างเท่านั้นที่มีพื้นที่ดินจำนวนน้อยไม่พอเพียงกับการประกอบอาชีพ ก็จะดำเนินการเช่าจากผู้อื่นหรือขอใช้ของญาติพี่น้อง ซึ่งพอจะสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรของตนเองคิดเป็นร้อยละ 100 โดยแยกการถือครองจำนวน 1- 10 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 79.5 ถือครอง จำนวน 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 17.9 และมากกว่า 20 ไร่ ร้อยละ 2.6 และมีการเช่าผู้อื่นโดยแยกเป็นการเช่า จำนวน 1- 10 ไร่ ร้อยละ 32.5 จำนวน 11 – 20 ไร่ ร้อยละ 2.0 มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป ร้อยละ 0.7 และมีการขอใช้ของญาติพี่น้อง ร้อยละ 7.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ชนิดพืชที่ปลูก

พืช	ร้อยละ	จำนวน (ครัวเรือน)
ข้าว	84.8	128
จิง	53.6	81
หอม	19.9	30
พืชผัก	10.6	16
ฟักทอง	23.2	35
เผือก	6.6	10
ยาสูบ	4.0	6
ไม้ผล	6.6	10

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะปลูกข้าว ประเภทข้าวเหนียวและข้าวเจ้า คิดเป็นร้อยละ 84.8 รองลงมาคือปลูกจิงร้อยละ 53.6 ปลูกฟักทอง ร้อยละ 23.2 และที่ปลูกน้อยที่สุดคือ ยาสูบริ้อยละ 4.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 การรับทราบข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่	แหล่งข่าวสาร	ความถี่			
		1 สัปดาห์/ ครั้ง	2-3 สัปดาห์/ ครั้ง	3 เดือน/ครั้ง	ไม่เคย
1	หนังสือพิมพ์	25.8(39)	43.7(66)	23.3(35)	7.3(11)
2	วิทยุ	40.4(61)	45.7(69)	13.2(20)	.7(1)
3	โทรทัศน์	62.3(94)	31.1(47)	6.0(9)	.7(1)
4	เอกสาร/แผ่นพับ/ใบปลิว	1.3(2)	4.6(7)	20.5(31)	73.5(111)
5	หอกระจายข่าว	0.00(0)	11.9(18)	42.4(64)	45.7(69)
6	กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	2.0(3)	39.1(59)	49.0(74)	9.9(15)
7	เจ้าหน้าที่ทางราชการ	.7(1)	9.9(15)	36.4(55)	53.0(80)
8	เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน	0.0(0)	9.9(15)	37.7(57)	52.3(79)
9	ประชุม/อบรม	2.0(3)	12.6(19)	43.0(65)	42.4(64)
10	ญาติ/พี่น้อง	43.0(65)	50.3(76)	6.6(10)	0.0(0)
11	เพื่อนบ้าน	72.8(110)	26.5(40)	.7(1)	0.0(0)

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ทราบข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความถี่มากที่สุดคือสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทางสื่อจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 72.8 รองลงมาคือสื่อสารทางโทรทัศน์ ร้อยละ 62.3 และที่น้อยที่สุดคือข่าวสารทางหอกระจายข่าวและเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน สำหรับการรับฟังจากหอกระจายข่าวนั้น พบว่าจากความถี่ 2-3 เดือนถึงจะได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 42.4 และที่กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบน้อยมากคือ เอกสารแผ่นพับและแผ่นปลิวต่าง ๆ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 73.5 บอกว่ายังไม่เคยรับและการรับทราบข่าวสารจากกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในความถี่ของการรับที่ 2-3 สัปดาห์และ 2-3 เดือนต่อครั้ง การรับทราบข่าวสารจากทางราชการพบว่าไม่เคยรับเลยคิดเป็นร้อยละ 53.0 และ 2 – 3 เดือนต่อครั้งร้อยละ 36.4 และสัปดาห์ละครั้ง ร้อยละ 0.7

ตารางที่ 5 การรับทราบข่าวสารการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

ที่	แหล่งข่าวสาร	ความถี่	
		ร้อยละ	จำนวน
1	หนังสือพิมพ์	2.6	4
2	วิทยุ	1.3	2
3	โทรทัศน์	7.9	12
4	เอกสาร/แผ่นพับ/ใบปลิว	0.0	0
5	หอกระจายข่าว	0.0	0
6	กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	22.0	33
7	เจ้าหน้าที่ทางราชการ	0.0	0
8	เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน	0.0	0
10	ญาติ/พี่น้อง	21.9	33
11	เพื่อนบ้าน	80.8	122

จากตารางที่ 5 พบว่า การรับทราบข่าวสารของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่นั้นส่วนใหญ่ รับทราบจากเพื่อนบ้านในการบอกข่าวการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โดยคิดเป็นร้อยละ 80.8 รองลงมาจะได้รับข่าวจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ร้อยละ 22.0 และจากญาติพี่น้องร้อยละ 21.9 และยังพบอีกว่า ในการจัดตั้งโรงงานนั้นกลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้ทราบข่าวสารเลย

ทั้งข่าวสารทางราชการ หอกระจายข่าว แผ่นพับแผ่นปลิว หรือแผ่นประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ และ
เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน

4.3 ประเด็นสาเหตุความขัดแย้ง

จากการสำรวจข้อมูลพบว่าสาเหตุความขัดแย้งนั้น แบ่งออกได้ 3 ประเด็นด้วยกันคือ

1. ผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม
 2. ผลกระทบจากผลได้ผลเสียของชุมชน
 3. ผลกระทบจากการดำเนินงานของภาครัฐ
- ทั้ง 3 สาเหตุสามารถสรุปได้ดังนี้

4.3.1 ผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม

การดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรมจากข้อมูลพบว่า เกิดจากที่ผู้บริหารโรงงาน
เป็นคนนอกชุมชนและขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน (ระดับมาก) ค่าเฉลี่ย 4.88, 4.72 และวัดจุด
ที่นำมาใช้กับโรงงานนั้น โดยส่วนใหญ่โรงงานจะรับซื้อมาจากต่างถิ่นไม่เอื้อผลประโยชน์ต่อชุมชน
ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 3.95 ประกอบกับโรงงานมีการก่อสร้างไม่ถูกสุขลักษณะคือบ่อบำบัด
น้ำเสียที่ใช้บำบัดไม่มีคุณภาพและไม่เพียงพอเมื่อถึงฤดูกาลผลิต ค่าเฉลี่ย 3.91 มีการกำจัดน้ำเสีย
ไม่เหมาะสมมีการรั่วซึมหรือล้นล้นปล่อยน้ำเสียที่ยังไม่ได้บำบัดลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน
ค่าเฉลี่ย 3.89 และ 3.80 ทั้งนี้เมื่อเกิดผลกระทบด้านมลภาวะกับชุมชนแล้วการดำเนินการแก้ไขนั้น
ไม่เหมาะสม ค่าเฉลี่ย 3.89 และไม่ให้ความร่วมมือกับชุมชนและยอมรับความคิดเห็นของชุมชน
ในการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 3.79 นอกจากนี้โรงงานมีการ
จ้างแรงงานต่างพื้นที่เข้ามาทำงานในโรงงาน ค่าเฉลี่ย 3.59 ส่วนผลกระทบที่คนในชุมชนได้รับผล
กระทบจากน้ำเสียที่ปล่อยออกมาและมีผลต่อพืชผลการเกษตร เช่นนาข้าว ฝัมน้ำดื่มของ
ชุมชนและแหล่งน้ำสาธารณะ (ระดับปานกลาง) ค่าเฉลี่ย 3.45 , 3.25 ตามลำดับ ดังแสดงตาม
ตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม

ที่	ประเด็น	ระดับความขัดแย้ง					ค่าเฉลี่ย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	โรงงานมีการก่อสร้างไม่ถูกสุขลักษณะคือมีบ่อบำบัดน้ำเสียไม่เหมาะสมและเพียงพอ	18.5(28)	56.3(85)	23.2(35)	2.0(3)	0.0(0)	3.91
2	โรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน	14.6(22)	51.0(77)	33.8(51)	0.7(1)	0.0	3.79
3	โรงงานอุตสาหกรรมไม่ยอมรับความคิดเห็นของชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม	10.6(16)	51.7(78)	35.8(54)	2.0(3)	0.0(0)	3.70
4	โรงงานอุตสาหกรรมไม่มีแผนการจัดการและกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	16.6(25)	53(80)	27.8(42)	2.6(4)	0.0(0)	3.83
5	โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียที่ยังไม่ได้บำบัดสู่พื้นที่ชุมชน	14.6(22)	51.7(78)	33.1(50)	0.7(1)	0.0(0)	3.80
6	โรงงานอุตสาหกรรมมีการช่วยเหลือชุมชนไม่เหมาะสมเมื่อมีเหตุที่เกิดผลกระทบจากมลภาวะของโรงงาน	4.6(7)	47.7(72)	45(68)	1.3(2)	1.3(2)	3.52
7	โรงงานรับซื้อผลผลิตต่างพื้นที่และไม่เอื้อต่อผลผลิตของคนในชุมชน	21.9(33)	55(83)	19.9(30)	3.3(5)	0.0(0)	3.95

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ที่	ประเด็น	ระดับความขัดแย้ง					ค่าเฉลี่ย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
8	โรงงานอุตสาหกรรมข้าง แรงงานต่างพื้นที่ทำให้ แรงงานในชุมชนว่างงาน	9.3(14)	45.7(69)	40.4(61)	4.6(7)	0.0(0)	3.59
9	ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรม เป็นคนนอกชุมชน	89.4(135)	9.9(15)	0.7(1)	0.0(0)	0.0(0)	4.88
10	ผู้บริหารโรงงานขาดมนุษย์ สัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน	77.5(117)	17.2(26)	5.3(8)	0.0(0)	0.0(0)	4.72
11	คนในชุมชนได้รับผล กระทบจากน้ำเสียที่โรงงาน ปล่อยออกมา มีผลกระทบต่อ พืชและผลผลิตของชุมชน	9.3(14)	40.4(61)	37.1(56)	13.2(20)	0.0(0)	3.45
12	คนในชุมชนได้รับผล กระทบจากน้ำเสียที่โรงงาน ปล่อยออกมา ชิมสูบน้ำดื่ม ของครัวเรือนในชุมชน	8.6(13)	27.2(41)	45(68)	19.2(29)	0.0(0)	3.25
13	น้ำเสียที่โรงงานปล่อยออก มา มีผลกระทบต่อแหล่งน้ำ สาธารณะในชุมชน	7.9(12)	25.2(38)	51.7(78)	14.6(22)	0.7(1)	3.25

ประยูทธ ขาวละออ (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เล่าว่าจากสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น มาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ประการแรกคือครัวเรือนในชุมชนได้รับกระทบจากน้ำเสียของโรงงานเมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำเสียจากโรงงานจะซึมมากับน้ำที่ไหลในคูคลองสาธารณะของหมู่บ้าน น้ำเสียเหล่านี้ได้ซึมลงบ่อน้ำดื่มของครัวเรือนในชุมชน และกระทบต่อพืชผลในไร่นาของครัวเรือนในชุมชน นอกจากนี้ผู้ใหญบ้านได้พูดขึ้นว่า เนื้อไม้ได้กินหนังไม้ได้รองนั่ง จากคำพูดดังกล่าวผู้ใหญบ้านได้ให้รายละเอียดว่า ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นส่วนใหญ่โรงงานได้รับผลประโยชน์และในความเป็นจริงแล้วชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่ผลประโยชน์ส่วนหนึ่งน่าจะเกิดขึ้นกับ

ชุมชนบ้าง แต่มีน้อยมาก ผลผลิต (จิง) ที่ใช้เป็นวัตถุดิบกับโรงงานส่วนใหญ่โรงงานจะรับซื้อจากนอกพื้นที่ เช่น จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ใหญ่บ้านเล่าว่าประเด็นดังกล่าวนี้ไม่ใช่โรงงานไม่ให้โอกาส แต่โรงงานมีความเข้มงวดในเรื่องคุณภาพและไม่ปรับปรุงวิธีการผลิตที่เอื้อต่อประโยชน์ของคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ และน่าจะได้รับผลประโยชน์ตรงนี้ นอกจากนี้แรงงานที่โรงงานรับเข้าทำงานในโรงงานนั้นส่วนใหญ่มาจากต่างพื้นที่ ต่างตำบล และเจ้าของโรงงานก็เป็นของคนพื้นที่เป็นคนต่างประเทศ สาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขาดความเอื้อเพื่อต่อกันและขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีแต่ผลประโยชน์และไม่มีความจริงใจต่อกัน

สอาด นนท์ศรี (2547) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 กล่าวว่าเหตุความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นในช่วงปี 2541-2542 ในช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำเสียจากโรงงานถูกปล่อยลงคลองสาธารณะของชุมชน และได้กระจายท่วมไร่นาของชาวบ้าน ทำให้หน้าข้าวเกิดความเสียหายและบ่อน้ำดินของครัวเรือนบางหลังคามีกลิ่นสาบจิง ส่วนใหญ่ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบนั้น มีบ้านเรือนอยู่ใกล้คลองสาธารณะของชุมชน หรือชุมชนที่มีที่ดินอยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบนั้น มีคลองสาธารณะของชุมชนไหลผ่าน ประกอบคนในหมู่บ้านได้รับผลประโยชน์จากการเกิดขึ้นของโรงงานน้อยมาก ผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบโรงงานก็ซื้อมาจากแหล่งอื่น ประกอบกับเจ้าของโรงงานและผู้บริหารโรงงานไม่ใช่คนในชุมชน ผลประโยชน์ที่ได้เกิดขึ้นกับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นพร้อมคนในชุมชนต้องมาได้รับผลกระทบจากการประกอบการดังกล่าวทั้งทางด้านสุขภาพการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน

ธีระ บุญแฝง (2548) หัวหน้าฝ่ายโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา ให้ข้อมูลว่าที่เกิดความขัดแย้งขึ้นนั้นเกิดจาก

- โรงงานผิดข้อสัญญาการนำกากของเสียไปทิ้งในพื้นที่ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากสาเหตุเดิมโรงงานได้จัดซื้อพื้นที่เพื่อกำจัดกากของเสีย แต่ได้นำน้ำเสียไปทิ้งด้วยทำให้เกิดผลกระทบต่ออ่างเก็บน้ำแม่ใส และมีกลิ่นเหม็นกระทบต่อชุมชน

- โรงงานลักลอบปล่อยน้ำเสียสู่ลำห้วยสาธารณะในเวลากลางคืน ทั้งนี้เพราะโรงงานผลิตเกินอัตรากำลังการผลิต ซึ่งส่งผลกระทบต่ออัตราการรองรับได้ของบ่อบำบัดน้ำเสียที่โรงงานสามารถรองรับได้

- โรงงานไม่ปฏิบัติตามสัญญาการกำจัดเศษของเสีย เมื่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านมาปรึกษาหารือ เพื่อร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหา ก็ไม่ได้ให้พบหรือร่วมปรึกษาหารือ

- โรงงานรับซื้อจิงจากนอกพื้นที่ เช่น ตำบลแม่ชะจาน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

- โรงงานขยายอัตรากำลังการผลิต โดยไม่ได้ยื่นเรื่องขออนุญาตให้ถูกต้องจาก สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประกอบพื้นที่บ้ำบัดน้ำเสียมีน้อย เมื่อขยายกำลังการผลิตทำให้พื้นที่ บ้ำบัดน้ำเสียไม่เพียงพอ

ทองใบ วงศ์ปัญญา (2547) ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียซึ่งได้เล่าให้ฟังว่า ผลกระทบจากน้ำเสียส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเกิดกับครัวเรือนที่มีพื้นที่เกษตรหรือปลูกบ้านอยู่ใกล้กับโรงงาน อุตสาหกรรมและใกล้กับลำเหมืองของหมู่บ้าน ผลกระทบส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเกิดในฤดูกาลน้ำหลากหรือ ในช่วงหน้าฝนสำหรับตนเองนั้น ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียของโรงงานคือพื้นที่ทำนาและบ่อน้ำ ดินที่ใช้เป็นน้ำกิน น้ำใช้ในครัวเรือนและผลกระทบจากน้ำเสียในการทำนานั้น ตนเองประกอบ อาชีพเกษตรกรรม มีพื้นที่นา ทั้งหมด 1.5 ไร่ ตั้งอยู่ติดกับโรงงานอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบ จากน้ำเสียของโรงงานคือน้ำคองจิงที่ไหลซึมจากบ่อบ้ำบัดคู้ไร่นาของตน ผลปรากฏว่าพื้นที่นาได้ รับความเสียหายทั้งหมดคือต้นกล้าจะแห้งตาย

4.3.2 ผลกระทบจากผลได้ผลเสียของชุมชน

จากประเด็นสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากผลกระทบผลได้ผลเสียของชุมชนนั้น ชุมชนมีความคิดเห็น (ระดับมาก) จากสาเหตุ การก่อสร้างโรงงานชุมชนไม่ทราบการขออนุญาต การก่อสร้างโรงงานในพื้นที่ชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.69 และคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ในชุมชนหรือห้อมล้อมมีความเสื่อมโทรมลงทุกขณะ ค่าเฉลี่ย 3.66 รวมทั้งมีความเห็นว่าคนในชุมชน นั้นไม่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 3.60 นอกจากนี้คนในชุมชน ยังมีความคิดเห็นว่า ผลประโยชน์จากการตั้งโรงงานในพื้นที่ของชุมชนนั้นชุมชนได้รับผลประโยชน์ น้อย ค่าเฉลี่ย 3.36 และคนในชุมชนได้รับผลกระทบด้านสุขภาพ อนามัยโดยเกิดผื่นคันเมื่ออาบน้ำ จากแหล่งน้ำสาธารณะของชุมชน (ระดับปานกลาง) ค่าเฉลี่ย 3.45

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า คนในชุมชนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เพราะต้องซื้อน้ำดื่มจากนอก พื้นที่และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 2.97 (ระดับปานกลาง) และที่ดินเพื่อการ ประกอบอาชีพเกษตรรอบ บริเวณโรงงานเกิดความเสียหายเกิดดินเค็มไม่สามารถปลูกพืชหรือทำ การเกษตรได้ ค่าเฉลี่ย 2.72 (ระดับปานกลาง) ตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลกระทบจากผลได้ผลเสียของชุมชน

ที่	ประเด็น	ระดับความขัดแย้ง					ค่าเฉลี่ย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	ชุมชนไม่ทราบเกี่ยวกับการขออนุญาตก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน	1.3(2)	72.2(109)	21.2(32)	5.3(8)	0.0(0)	3.69
2	คนในชุมชนไม่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม	5.3(8)	54.3(82)	36.4(55)	4.0(6)	0.0(0)	3.60
3	ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมน้อย	1.3(2)	42.4(64)	47.7(72)	8.6(13)	0.0(0)	3.36
4	ชุมชนมีความคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในชุมชนห่วยหรือและความเสื่อมโทรมลงทุกขณะ	14.6(22)	47.7(72)	27.2(41)	10.6(16)	0.0(0)	3.66
5	คนในชุมชนได้รับผลกระทบด้านสุขภาพอนามัย	7.9(12)	42.4(64)	37.1(56)	12.6(19)	0.0(0)	3.45
6	ที่ดินการเกษตรรอบ ๆ โรงงานหรือที่ติดกับลำห้วยเกิดความเสียหาย เช่น เกิดดินเค็มไม่สามารถปลูกพืชหรือทำการเกษตรได้	2.6(4)	29.1(44)	35.1(53)	33.1(50)	0.0(0)	2.72
7	คนในชุมชนมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นเพราะต้องซื้อน้ำดื่มจากนอกพื้นที่และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มมากขึ้น	0.7(1)	18.5(28)	58.9(89)	21.2(32)	0.7(1)	2.97

ประยูทธ ขาวละออ (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ได้เล่าถึงสาเหตุความขัดแย้งในประเด็นดังกล่าวว่า ในการก่อสร้างโรงงานนั้น คนในชุมชนแทบไม่รู้ข่าวการอนุญาตก่อสร้างโรงงานเพราะผู้ใหญ่บ้านคนก่อน ไม่ได้ประกาศให้ชาวบ้านได้รับรู้หรือการทำประชาพิจารณ์ประกอบเจ้าของโรงงานได้มาติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านเป็นการส่วนตัว พร้อมทั้งบริเวณพื้นที่ตั้งโรงงานนั้นอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำสาธารณะ ใกล้ชุมชนและใกล้พื้นที่เกษตรจึงคิดว่าจะมีการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เหมาะสมและเกิดผลที่ไม่คุ้มค่าต่อชุมชนดังที่เป็นอยู่

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่อนามัยบ้านร่องคำหลวง ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าบุคคลที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพโดยตรงคือ แรงงานที่ทำงานในโรงงานที่เกิดเป็นแผลพุพองที่เกิดจากการกัดของกรดเกลือที่ใช้ดองเท่านั้น ซึ่งก็ได้ให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานและการเตรียมตัวป้องกันแล้ว ส่วนประเด็นผลกระทบในเรื่องกลิ่นจากกระบวนการผลิตนั้น ประยูทธ ขาวละออ (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บอกว่ากลิ่นจากโรงงานจะกระทบต่อชุมชนในช่วงฤดูการผลิตคือช่วงเดือนสิงหาคม – ตุลาคม

และทองใบ วงศ์ปัญญา (2547) ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียได้ให้ข้อมูลว่าพื้นที่ดินที่ได้รับผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานในช่วงปีแรกนั้น ปีต่อมา 2-3 ปี พื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถที่จะเพาะปลูกพืชได้หรือปลูกได้ก็เจริญงอกงามที่ไม่สมบูรณ์แคะแกระน เพราะดินเค็ม นอกจากนี้ผลกระทบเรื่องบ่อน้ำตื้น ก่อนได้รับผลกระทบบ่อน้ำตื้นของคนในชุมชนสามารถที่จะดื่มกินใช้ในครัวเรือนได้อย่างสบาย แต่ปัจจุบันไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการบริโภคได้เพราะน้ำในบ่อมีกลิ่นสาบของขิง ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องซื้อน้ำถังมาดื่มกินทำให้ครอบครัวต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นนับว่าไม่คุ้มค่าอย่างยิ่ง

4.3.3 ผลกระทบจากการดำเนินงานของภาครัฐ

จากประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของภาครัฐนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (ระดับมาก) เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนของรัฐไม่มีความเป็นธรรม ค่าเฉลี่ย 3.74 การจัดสรรทรัพยากรส่วนใหญ่จะเอื้อประโยชน์ต่อพวกกลุ่มนายทุน ค่าเฉลี่ย 3.62 พร้อมกับการดำเนินการในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รัฐกำหนดขึ้นมานั้น ไม่สามารถนำมาปฏิบัติและคุ้มครองด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ ค่าเฉลี่ย 3.62 พร้อมกับการดำเนินการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนนั้น รัฐไม่มีการตรวจสอบผลได้ผลเสียอย่างจริงจัง ค่าเฉลี่ย 3.62 ไม่มีการกำกับดูแลหรือจัดการพื้นที่ฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ย 3.58 การปฏิบัติของเจ้าพนักงานรัฐนั้นเอื้อผลประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุน

ค่าเฉลี่ย 3.54 และไม่มีความชัดเจนในการจัดการและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในชุมชนเท่าที่ควร ค่าเฉลี่ย 3.52

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น (ระดับปานกลาง) ในประเด็นเมื่อเกิดผลกระทบด้านมลภาวะต่อชุมชนแล้วรัฐ ยังไม่มีมาตรการลงโทษที่ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 3.48 และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วหน่วยงานที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหา ไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้ ค่าเฉลี่ย 3.15 ตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลกระทบจากการดำเนินงานของภาครัฐ

ที่	ประเด็น	ระดับความขัดแย้ง					ค่าเฉลี่ย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	รัฐไม่มีความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรต่อชุมชน	6.6(10)	64.2(97)	25.8(39)	3.3(5)	0.0(0)	3.74
2	รัฐไม่ได้ตรวจสอบผลได้หรือผลเสียอย่างจริงจังในการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน	7.9(12)	51.0(77)	37.1(56)	4.0(6)	0.0(0)	3.62
3	รัฐมีนโยบายไม่ชัดเจนในการจัดการและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในชุมชน	4.6(7)	49.7(75)	39.7(60)	6.0(9)	0.0(0)	3.52
4	รัฐมีมาตรการการลงโทษไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับลักษณะของความผิดที่เกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายสิ่งแวดล้อม	2.0(3)	51.0(77)	40.4(61)	6.6(10)	0.0(0)	3.48

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ที่	ประเด็น	ระดับความขัดแย้ง					ค่าเฉลี่ย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
5	เจ้าพนักงานรัฐปฏิบัติตนเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนเช่นการปฏิบัติตามกฎหมายไม่เคร่งครัด	4.6(7)	49.0(74)	43.0(65)	3.3(5)	0.0(0)	3.54
6	รัฐไม่มีการกำกับดูแลหรือจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	5.3(8)	54.3(82)	33.8(51)	6.6(10)	0.0(0)	3.58
7	กฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้นไม่สามารถนำมาปฏิบัติและคุ้มครองด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้	4.6(7)	55.6(84)	37.1(56)	2.6(4)	0.0(0)	3.62
8	การจัดสรรทรัพยากรส่วนใหญ่รัฐจะเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุน	3.3(5)	64.9(98)	29.1(44)	2.6(4)	0.0(0)	3.68
9	เมื่อเกิดปัญหาหน่วยงานที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จตามความต้องการของชุมชนได้	1.3(2)	22.5(34)	66.2(100)	9.9(15)	0.0(0)	3.15

ประยูทธ ขาวละออ (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ผู้ใหญ่ประยูทธ ได้กล่าวเสริมในเรื่องนี้ว่า เมื่อเกิดผลกระทบต่อชุมชนตนเอง ก็เข้าไปแจ้งให้โรงงานและเจ้าหน้าที่ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและอำเภอทราบแต่การดำเนินการแก้ไขปัญหา ไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง

และชัดเจนหรือเมื่อเข้าไปตรวจก็ไม่ทำตามบทบาทอย่างเต็มที่ เช่นเมื่อได้รับข้อร้องเรียนจากชุมชน ก็จะเข้ามาตรวจสอบแล้วก็บอกชุมชนว่าตรวจสอบเรียบร้อยแล้วนะ ซึ่งดูแล้วว่ามี การดำเนินการไม่จริงจึงมีความรู้สึกว่าเป็นธรรม จึงทำให้เกิดมีการเดินขบวนประท้วงเพื่อให้ได้มาซึ่งการแก้ไข ปัญหาที่ถูกต้อง

พนมสรวง ชำนาญยา (2548) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่นาเรือ ได้กล่าวว่า องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการกำกับดูแลไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และเมื่อเกิดความขัดแย้งก็จะประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามาตรวจสอบผลกระทบเท่านั้น เพราะในส่วนของ องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ขณะนี้ในส่วนของ การดำเนินการในเรื่องนี้ ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความชัดเจนและความจริงใจของภาครัฐในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ยังไม่มีความชัดเจน เป็นการไขปัญหาเฉพาะ หน้าและการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในการควบคุม ดูแลและให้ความคุ้มครองชุมชน ยังดำเนินการ ได้ไม่ดีและมีความพร้อมเท่าที่ควร ทั้งบุคลากรและเครื่องมือ แผนการดำเนินการยังไม่มี ความสอดคล้องกับความเป็นจริงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนขาดความเชื่อมั่น ในการดำเนินการ ของรัฐ

4.4 กลไกและวิธีการที่ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรมและรัฐใช้ในการจัดการความขัดแย้ง

ประเด็นดังกล่าวผู้ศึกษาจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถสรุปผลกลไกวิธีการแก้ไขปัญหารายละเอียดขั้นตอนดังนี้

1. ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบที่โรงงานปล่อยน้ำเสียแทรกซึมพื้นที่เกษตรทำให้ ผลผลิตด้านการเกษตรเสียหาย โรงงานดำเนินการโดยชดใช้ค่าเสียหายให้กับครัวเรือนผู้ได้รับผลกระทบเท่ากับราคาพืชผลปัจจุบัน กรณีดังกล่าวเมื่อเกิดผลกระทบขึ้นครัวเรือนผู้เสียหายมีกลวิธี ในการแก้ไขปัญหาคือ ดำเนินการแจ้งเหตุที่เกิดขึ้นต่อผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็นำ เหตุที่ได้รับแจ้งจากครัวเรือนแจ้งให้โรงงานและองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ได้รับทราบทั้งที่เป็นทางการ (หนังสือ) และไม่เป็นทางการ จากนั้นเมื่อโรงงานองค์การบริหารส่วนตำบลรับทราบแล้วก็จะส่งเจ้าหน้าที่หรือประสานมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อเท็จจริง ดำเนินการ ประเมินราคาและลงบันทึกข้อตกลงกับโรงงานเมื่อสรุปผลการแก้ไขปัญหาและกรณีที่โรงงานไม่

รับผิดชอบต่อเหตุที่เกิดขึ้นองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะทำเป็นหนังสือแจ้งอำเภอและส่วนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบเพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงทราบลงบันทึกข้อตกลงกับโรงงานเมื่อสรุปผลการแก้ไขปัญหา

2. ชุมชนชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหอย่างเบ็ดเสร็จซึ่งผู้ชุมนุมประท้วงมีความเห็นว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหาทั้งของภาครัฐและโรงงานดำเนินการไม่จริงจังและไม่มีความเป็นธรรมกับชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่สามารถแก้ไขให้สำเร็จได้ ประยูทธ ขาวละออ (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เล่าว่าจากสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นมีมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน แต่ที่สำคัญคือในการดำเนินการแก้ไขปัญหามีความล่าช้าและเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปรายเหตุเท่านั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา สิ่งเหล่านี้ถ้าปล่อยไว้ก็จะเกิดผลเสียต่อชุมชนอย่างไม่สิ้นสุดและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ลูกหลานในชุมชนจะได้รับการสืบทอดในอนาคตคงมีความเสื่อมโทรมและยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนได้ ด้วยเหตุเหล่านี้ชุมชนจึงมีการชุมนุมและเดินขบวนประท้วงเพื่อให้ได้มาซึ่งการแก้ไขปัญหาคือถูกต้องและยั่งยืน

3. ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยาสั่งการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหโดยเร่งด่วน และได้มีการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2542 ณ ห้องประชุม ศาลากลางจังหวัดพะเยา ซึ่งประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐกิจภาคเหนือ เชียงใหม่ สำนักงานจังหวัดพะเยา พาณิชยจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้าจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด นายอำเภอเมืองพะเยา เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจำป่าหวาย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่่นาเรือ เป็นต้น ผลจากการประชุมแก้ไขปัญหารองผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มีข้อสั่งการดังนี้

- การขยายอัตราค่าจ้างการผลิตเงินจากที่ได้รับอนุญาต เดิม 37.5 แรงม้า เป็น 57.5 แรงม้า ให้อุตสาหกรรมจังหวัดพะเยาแจ้งกรมฯ ทราบและ B.O.I. ทราบด้วย

- ขยะจากเศษจึงให้ บริษัทปริกษาหารือกับ องค์การบริหารส่วนตำบลจำป่าหวายว่าจะจัดการทิ้งอย่างไร

- การบำบัดน้ำเสียนั้น ให้โรงงานซื้อที่ดินเพิ่มเติมแล้วทำการบำบัดน้ำเสีย ทั้งนี้ให้ดำเนินการภายใน 7 วัน

- ให้บริษัทแก้ไขปัญหาน้ำเสียให้เรียบร้อย อุตสาหกรรมจังหวัดพะเยาเข้าตรวจสอบ และถ้าดำเนินการเรียบร้อยแล้วก็ให้ดำเนินการผลิตต่อไปได้และถ้าดำเนินการไม่ได้ให้อุตสาหกรรมจังหวัดดำเนินการเด็ดขาดตามกฎหมาย ตามอำนาจหน้าที่ และถ้าไม่ได้เสนอให้ดำเนินการปิดโรงงาน

4. ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็ได้เข้ามาดำเนินการติดตามและตรวจการดำเนินงานของโรงงานอย่างใกล้ชิดและมีความรวดเร็วและชัดเจนมากยิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหาในกลวิธีดังกล่าวเกิดหลังจากการชุมนุมประท้วงของชุมชนและข้อสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดที่ต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาให้เกิดข้อยุติและมีความยุติธรรมกับชุมชน

อรัญ มีเมือง (2547) หัวหน้าอนามัยบ้านร่องคำหลวง ตำบลแม่เนาเรือ ได้กล่าวว่หลังจากที่มีความประท้วงของชุมชนนั้นในส่วนการดำเนินการของสาธารณสุขได้ดำเนินการติดตามและจัดเก็บข้อมูลการตรวจสอบสภาพโรงงานซึ่งดำเนินการปีละ 1 ครั้งและตรวจติดตามด้านสุขลักษณะอย่างบ่อยครั้ง โดยการเข้าไปแนะนำถึง การป้องกันในกระบวนการทำงานของแรงงานในโรงงาน เพราะส่วนหนึ่งของแรงงานถ้าไม่มีอุปกรณ์การป้องกันที่รัดกุมแล้วจะมีอาการแพ้เกิดเป็นผื่นคันได้ง่าย จากการตรวจติดตามหัวหน้าอนามัยได้ให้ความเห็นว่าปัจจุบันโรงงานได้ปรับปรุงและก่อสร้างบ่อบำบัดได้อย่างมีมาตรฐานและเพียงพอ

พนมสรวง ชำนาญยา (2548) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เนาเรือ ได้กล่าวในการจัดการความขัดแย้งกรณีผลกระทบโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ว่าปกติแล้วโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่(โรงงานคองจิง) กับชุมชนนั้นจะอยู่ในลักษณะพึ่งพิงซึ่งกันและกัน หมายความว่าโรงงานได้ผลประโยชน์ชุมชนได้ผลประโยชน์ในส่วนของการจำหน่ายผลผลิต แรงงานในชุมชนมีงานทำรายได้สู่ท้องถิ่นในรูปภาษี สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการกำกับดูแลไม่ให้เกิดความขัดแย้งและประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามาตรวจสอบผลกระทบ เพราะในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ขณะนี้ในส่วนของการดำเนินการในเรื่องนี้นั้นยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด สาธารณะสุข ส่วนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเข้ามาตรวจสอบและเฝ้าระวังเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเมื่อเกิดผลกระทบก็จะประสานหน่วยงานดังกล่าวเข้ามาตรวจสอบ ถ้าผลเสียหายเกิดจากโรงงานจริงก็จะเชิญโรงงานและครัวเรือนผู้เสียหายเพื่อชดเชยค่าเสียหายและจัดทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ในปัจจุบันนั้นผลกระทบเกิดขึ้นน้อยมาก นอกจากนี้ปลัดฯ ยังกล่าวอีกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลก็มีความตระหนักในเรื่องผลกระทบและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคต ทราบว่าปัจจุบันนั้นทรัพยากรถูกทำลายไปมากมาย ชุมชนหรือครัวเรือนคิดถึงแต่ปากท้องของตัวเองและครอบครัวเป็นสำคัญและการดำเนินการต่าง ๆ บางครั้งยังรู้เท่าไม่ถึงการณ์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนและตนเอง เพราะฉะนั้นถ้าไม่สร้างจิตสำนึกและความตระหนักห่วงใยในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน อนาคตอาจจะสายไปก็ว่าได้พร้อมกับได้จัดทำโครงการดังต่อไปนี้ในตำบลเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมและสร้างความตระหนักแก่ชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่คู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนี้

- จัดฝึกอบรมโครงการแม่น้ำเรือพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย เด็กเยาวชน และประชาชนในตำบลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึก สร้างแนวความคิดอนุรักษ์แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนในตำบล

- โครงการรณรงค์สร้างฝายต้นน้ำขนาดเล็กตามลำห้วยต่าง ๆ เป็นหนึ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การสร้างฝายขนาดเล็กนี้จะใช้วัสดุที่มีตามธรรมชาติในลำห้วย ลำธาร เช่น หิน ดิน ทราย ไม้ล้ม ไม้ไผ่ ฯลฯ ที่หาได้ในบริเวณลำห้วยลำธารธรรมชาติและสร้างง่าย ๆ แบบภูมิปัญญาชาวบ้านและสร้างความชุ่มชื้นแก่พื้นที่บริเวณนั้น

ธีระ บุญแฝง (2548) หัวหน้าฝ่ายโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยาให้ข้อมูลว่าในส่วนสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา ได้มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของโรงงานอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เช่น ตรวจสอบความถูกต้องลักษณะของโรงงาน ตรวจสอบบ่อบำบัดน้ำเสีย การดำเนินงานในกระบวนการต่าง ๆ เช่น การคอง การบำบัดน้ำเสีย รวมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อลดและแก้ปัญหาความขัดแย้ง เช่น เสนอแนะให้จัดซื้อที่ดินบริเวณรอบ ๆ โรงงานเพื่อป้องกันผลกระทบที่น้ำเสียจะแทรกซึมสู่พื้นที่เกษตรของชุมชนได้ ทั้งนี้เพื่อเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชุมชนให้น้อยที่สุด

เนตร กลมมา (2547) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 15 ได้กล่าวว่าจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าร่วมแก้ไขปัญหาลดลง เช่น การเข้าไปตรวจสอบของเจ้าที่อุตสาหกรรมเกี่ยวกับสภาพของโรงงานระบบเครื่องจักรที่ใช้ในโรงงานบ่อบำบัดน้ำเสีย เจ้าหน้าที่สาธารณสุขซึ่งเข้าไปตรวจสอบผลเกี่ยวกับกับสุขภาพของคนงาน ความปลอดภัย

โรงงานอุตสาหกรรมก็มีการปรับปรุงและสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเพิ่มเติม เพื่อให้พอเพียงกับอัตราการผลิตระบบน้ำเสียสามารถบำบัดได้ทันทั่วทั้ง สำหรับการใช้ค่าเสียหายแก่ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบเช่น นาข้าว สวนผัก สวนผลไม้ อัตรารั่วเรือนผู้รับผลกระทบเกิดความพอใจเช่น นาข้าวชดใช้ค่าเสียหายตามราคาผลผลิตที่ตลาดปัจจุบัน สวนผลไม้ชดใช้ตามอัตรากำหนดที่เสียหาย ผู้ที่ได้รับผลกระทบในส่วนบ่อน้ำต้นน้ำ ทางโรงงานก็ดำเนินการล้างบ่อให้แต่จากการดำเนินการแก้ไขปัญหามาชาวบ้านก็ไม่กล้าที่จะนำน้ำมาดื่มกิน ซึ่งหลายคนเล่าว่า น้ำในบ่อมีกลิ่นสาบของขิงและจัดสรรสวัสดิการหรือบริจาคเป็นเงินเพื่อการกุศลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ซื้อเครื่องตัดหญ้าในวัด บริจาคเงินในงานเทศกาลต่างของชุมชน เช่น งานฉลากพืช งานกีฬาของชุมชน โรงเรียน เป็นต้น

5. ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบที่น้ำเสียจากโรงงานซึมลงบ่อน้ำต้นน้ำ ทำให้บ่อมีกลิ่นสาบขิงและน้ำไม่สามารถใช้ดื่มและบริโภคได้ โรงงานแก้ไขโดยดำเนินการโดยสูบน้ำและล้างบ่อให้ครัวเรือนผู้ได้รับผลกระทบกระบวนการแก้ไขปัญหาคงกล่าวกระบวนการดำเนินการเหมือนวิธีตามข้อ 1

ทองใบ วงศ์ปัญญา (2547) ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียได้เล่าให้ฟังว่าผลกระทบจากน้ำเสียของครัวเรือนส่วนใหญ่่นั้นเกิดกับครัวเรือนที่มีพื้นที่เกษตรหรือปลูกบ้านอยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมและใกล้กับลำเหมืองของหมู่บ้านผลกระทบส่วนใหญ่เกิดขึ้นในฤดูกาลน้ำหลากหรือในช่วงหน้าฝนสำหรับตนเองนั้น ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียของโรงงานคือพื้นที่ทำนาและบ่อน้ำดื่มที่ใช้เป็นน้ำกิน น้ำใช้ในครัวเรือนและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบ่อน้ำดื่มนั้น เมื่อได้รับผลกระทบก็ได้เข้าร้องเรียนกับผู้ใหญ่บ้านและโรงงานอุตสาหกรรมเมื่อผู้ใหญ่บ้านและโรงงานรับเรื่องแล้ว ก็ออกมาตรวจสอบว่าได้เกิดขึ้นจากน้ำเสียของโรงงานหรือไม่ เมื่อดำเนินการตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว ก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาคือการสูบน้ำและล้างบ่อให้กับครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ

6. กรณีบ่อบำบัดน้ำเสียไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐานโรงงานดำเนินการโดยก่อสร้างและปรับปรุงบ่อให้มีมาตรฐานขึ้น ซึ่งจากเดิมเป็นบ่อดินธรรมดา น้ำสามารถที่จะซึมออกได้ปรับปรุงเป็นบ่อคอนกรีตเสริมเหล็ก ประเด็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกิดจากบ่อบำบัดน้ำเสียของโรงงานมีไม่เพียงพอกับอัตราส่วนการผลิต และน้ำเสียได้ซึมสู่บ่อน้ำดื่มและไร่นาของชุมชนดำเนินการโดยผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งการให้โรงงานได้ดำเนินการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเพิ่มเติมและให้มีมาตรฐาน ทั้งนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งการให้สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดดำเนินการติดตามและตรวจสอบอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

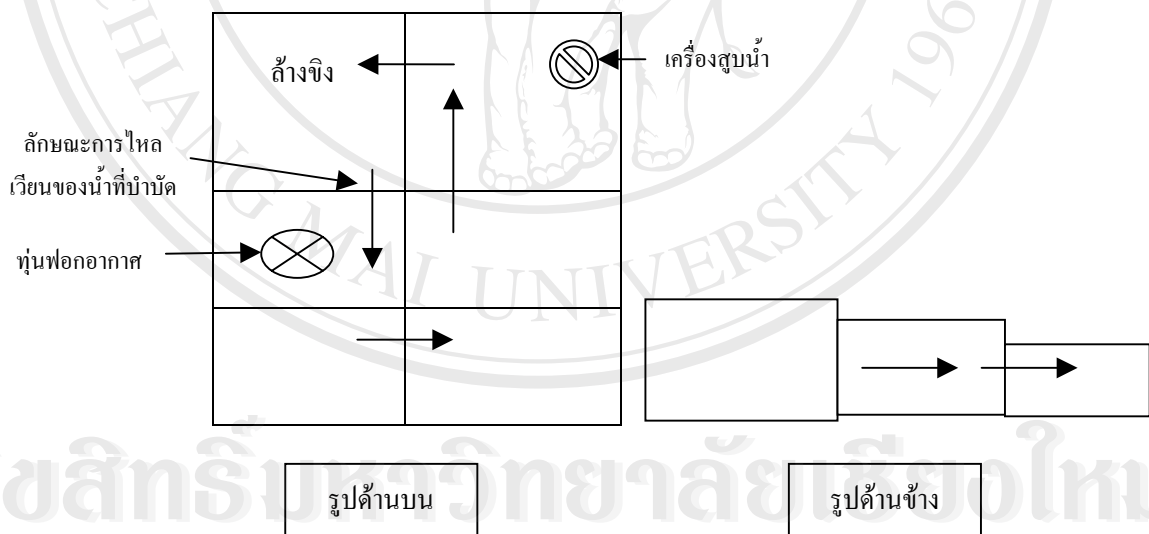
7. จัดผู้รับผิดชอบดูแลด้านการบำบัดน้ำเสียและให้กำกับดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา พร้อมเพิ่มระยะเวลาการบำบัดน้ำเสียตลอด 24 ชั่วโมง ประเด็นดังกล่าวเกิดจากการลักลอบปล่อยน้ำเสียสู่แหล่งน้ำสาธารณะของชุมชนและการบำบัดน้ำมีการดำเนินการไม่ต่อเนื่อง สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ได้กำกับดูแลและให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ อัมพร ภูญา (2548) ผู้จัดการทั่วไปของโรงงานได้ให้รายละเอียดถึงการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งว่า การเกิดความขัดแย้งระหว่างโรงงานอุตสาหกรรม(เชิงดอง)นั้นเกิดจากผลกระทบจากน้ำเสียที่แทรกซึมจากโรงงานซึ่งบางส่วน กระทบต่อนาข้าวซึ่งทำให้น้ำข้าวของครัวเรือนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำคือคูคลองสาธารณะและบริเวณพื้นที่รอบ ๆ โรงงานเกิดความเสียหายมีลักษณะแห้งตาย และบ่อน้ำดื่มของชุมชนบางครัวเรือนมีกลิ่นสาบของขิง ไม่สามารถใช้งานได้ซึ่งสาเหตุจากผลกระทบดังกล่าว คุณอัมพรเล่าว่าก่อนเกิดการประท้วงเรื่องผลกระทบนั้น โรงงานมีบ่อบำบัดน้ำเสียที่ไม่ถูกสุขลักษณะ คือบ่อบำบัดเป็นบ่อดิน ดังนั้นน้ำเสียที่เกิดจากกระบวนการดองแล้วซึ่งประกอบไปด้วย เกลือ / น้ำส้ม / มะนาว น้ำเสียเหล่านี้ที่ปล่อยออกไปซึ่งมีความเค็มอยู่แล้วจึงมีผลกระทบต่อข้าวในนาและบ่อน้ำเสียของชุมชน หลังจากเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวทางโรงงานได้แก้ไขดังนี้

- การชดเชยค่าเสียหายแก่เจ้าของที่นา ที่ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้คิดค่าใช้จ่ายจากอัตราผลผลิตที่ผลิตได้ต่อไร่คูณกับราคาผลผลิตปัจจุบัน และต้องเป็นการยินยอมกันทั้ง 2 ฝ่าย เจ้าของที่นาและโรงงาน

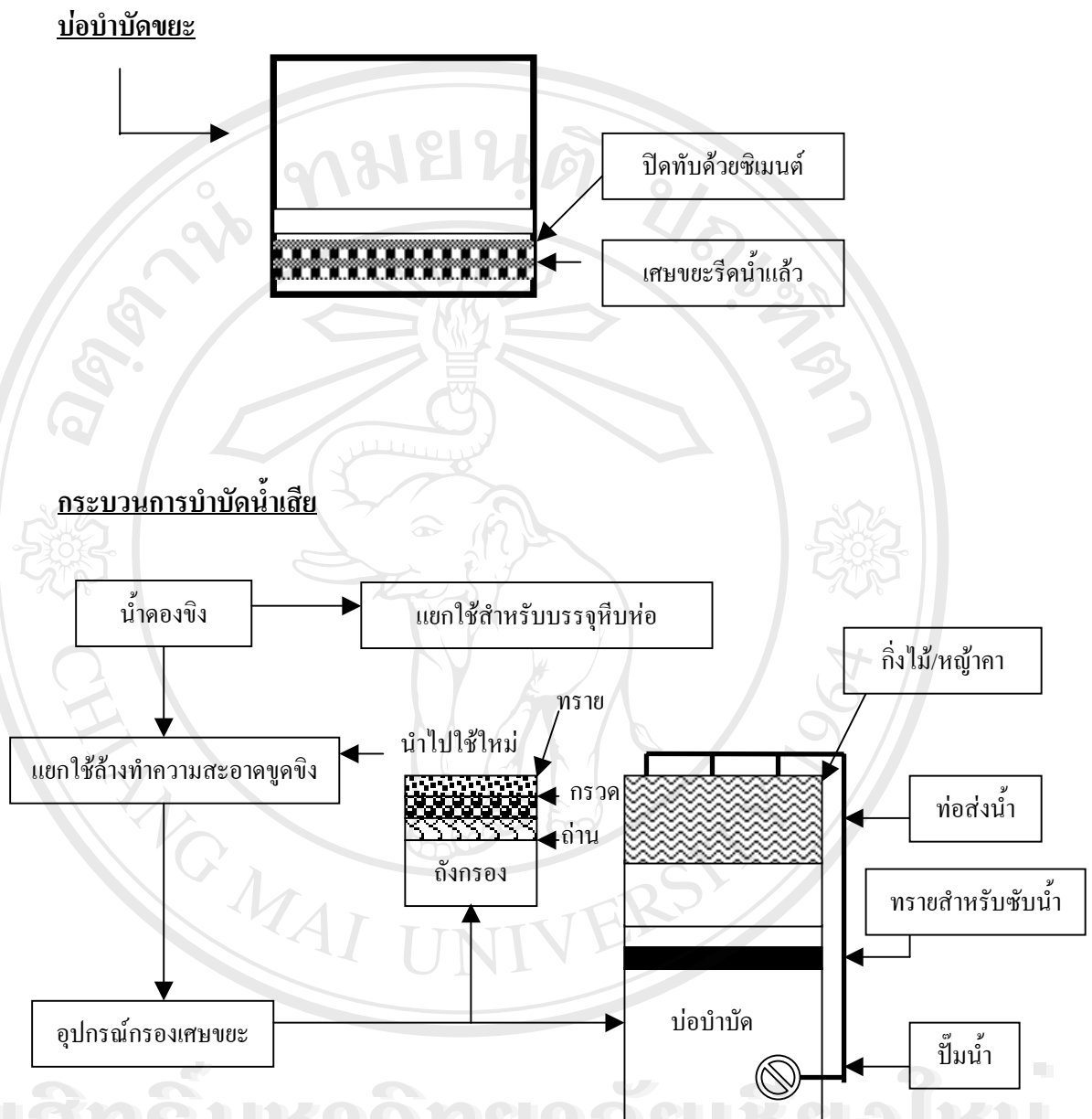
- ล้างบ่อกรณีที่บ่อน้ำตื้นของครัวเรือนมีกลิ่นสาบขิง
- ก่อสร้างบ่อบำบัดให้ได้มาตรฐาน มีจำนวนที่เพียงพอกับอัตราการผลิตและเพิ่มมาตรการในการกำจัดของเสีย เช่น สร้างบ่อบำบัดให้มีมาตรฐานและเพียงพอ บ่อต้องเป็นบ่อซีเมนต์ ทั้งนี้ต้องทนต่อการกัดกร่อนของน้ำเสียได้ เศษเปลือกขิงหลังการขูดแล้วต้องรีดน้ำเสียออกจนแห้ง ท่อระบายน้ำมีตะแกรงดักเศษขยะและ มอบหมายผู้รับผิดชอบในการกำกับดูแลการทำงานบำบัดน้ำเสียและความสะอาดในโรงงาน พร้อมกับเพิ่มระยะเวลาในการบำบัดน้ำเสียตลอด 24 ชั่วโมง

การบำบัดน้ำเสีย

ลักษณะบ่อบำบัดน้ำล้างขิง

แผนภูมิที่ 6 ขั้นตอนการบำบัดน้ำเสีย

แผนภูมิที่ 6 ขั้นตอนการบำบัดน้ำเสีย (ต่อ)

8. การเปิดรับแรงงานเข้าทำงานในโรงงานจะดำเนินการพิจารณาคนในชุมชนก่อน สอาด นนท์ศรี (2547) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 เล่าให้ฟังว่าเหตุความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นในช่วงปี 2541-2542 เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าว เช่นเจ้าหน้าที่ในส่วนของอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่นาเรือ เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพะเยา ซึ่งโรงงานได้แก้ไขข้อขัดแย้งส่วนหนึ่งก็คือการเปิดรับ

แรงงานเข้าทำงานในโรงงานจะดำเนินการพิจารณา คนในชุมชนก่อน กลวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกิดจากการปรึกษาหารือระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมและผู้นำหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องการให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่

9. โรงงานได้จัดสรรสวัสดิการหรือบริจาคเป็นเงินเพื่อการกุศลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น จัดซื้อเครื่องตัดหญ้าในวัด บริจาคเงินในงานเทศกาลต่างของชุมชน เช่นงานสลากภัต งานกีฬาของชุมชน โรงเรียน เป็นต้น กลวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกิดจากแนวคิดของโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน และต้องการแสดงตัวว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและการที่มีโรงงานอยู่ในพื้นที่นั้นชุมชนได้ผลประโยชน์พร้อมกับมีทุนในการพัฒนาหมู่บ้านชุมชน

10. กรณีพื้นที่ดินเค็มบริเวณรอบๆ โรงงานดำเนินการโดยจัดซื้อที่ดินบริเวณนั้นทั้งนี้ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กลวิธีดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าที่โรงงานพยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบของโรงงานที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาคิดว่าไม่ได้เกิดผลดีต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนกับชุมชน

11. ดำเนินการโครงการโครงการปลูกต้นไม้ยืนต้นบริเวณรอบ ๆ โรงงานเพื่อดูดซับกลิ่นและน้ำเสีย

12. โครงการปลูกหญ้าแฝกบริเวณคันดินรอบ ๆ โรงงาน ทั้งนี้เพื่อป้องกันดินพังทลายและดูดซับความเค็ม โดยกลวิธีดังกล่าวนี้เกิดจากการให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดที่เข้าไปติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการความขัดแย้งแบบยั่งยืนผู้ศึกษาได้สรุปจากผู้ให้การสัมภาษณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โรงงานต้องมีระบบการบำบัดน้ำเสียให้มีความเพียงพอ เช่น การตรวจสอบประสิทธิภาพของบ่อที่ใช้บำบัดกำกับดูแลผู้ที่รับผิดชอบในการควบคุมการบำบัดน้ำเสียให้มีการบำบัดให้ถูกต้องและไม่ปล่อยน้ำลงสู่คูคลองสาธารณะของชุมชน

2. โรงงานควรตรวจสอบการบำบัดน้ำเสียอย่างเคร่งครัด เช่น การตรวจสอบสภาพน้ำเสียก่อนปล่อยทิ้ง สภาพบ่อบำบัด

3. จัดซื้อที่ดินบริเวณรอบๆ โรงงานที่มีปัญหาเกิดการกระทบปล่อยครั้งเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

4. โรงงานควรจัดซื้อผลิตผล(จึง) ของชุมชน ทั้งนี้โรงงานควรประสานกลุ่มเกษตรกรในชุมชนเพื่อประสานงานด้านการซื้อ/ขายวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชนมาป้อนโรงงาน
5. โรงงานควรร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
6. ควรให้โรงงานแปรรูปผลผลิตอย่างอื่นที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนน้อย
7. เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีการติดตามและตรวจสอบการผลิตของโรงงานอย่างสม่ำเสมอ
8. ปลุกต้นไม้ยืนต้นบริเวณรอบ ๆ โรงงานเพื่อดูดซับกลิ่นและน้ำเสีย